

סיכום הדף היומי שקלא וטריא

בבא קמא סג

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא)

לעילוי נשמת
דינה ליבה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל שנאמר **על כל אבידה אשר יאמר**.

[עד כאן דף סג עמוד א]

מקור הדין לתשלומי כפל – טוען טענת גנב / גזלן

יתבאר לקמן מקור הדין של מספר דינים לגבי תשלומי כפל ואילו הם: א. טוען טענת גנב. ב. גנב עצמו שנמצאת הגניבה בביתו. ג. טוען טענת אבידה שאינו משלם כפל. ד. טוען טענת גנב שמשלם כפל דווקא בשבועה. ה. בנוסף, בטוען טענת גנב וטבח ומכר שמשלם ד' וה'. ישנה מחלוקת בברייטות כיצד לומדים את זאת. קודם כל הגמרא מביאה משנה שמופיעים בה הדינים הללו ולאחר מכן מביאה את מקור הדין.

תנן התם – בפרק הגוזל עצים:

היכן פקדוני? אמר ליה **אבד**. משביעך אני, ואמר **אמן**. והעדים מעידים אותו שאכלורלב – משלם את הקרן – שאין כפל בטוען טענת אבידה.

הודה על פי עצמו – משלם קרן וחומש ואשם – כתוב לגבי אשם גזילות 'מכל אשר ישבע עליו לשקר' והודאת פיו נלמד מגזל הגר שכתוב בו 'והתודו את חטאתם'.

היכן פקדוני? אמר לו **נגב**. משביעך אני, ואמר **אמן**. והעדים מעידים אותו שגנבו, משלם תשלומי כפל. הודה מעצמו – משלם קרן וחומש ואשם.

כעת הגמרא לומדת מהמשנה הנ"ל את שלושת הדינים הבאים:

קטני מיהא –

- 1) בטוען טענת גנב דמשלם תשלומי כפל.
- 2) בטוען טענת אבד לא משלם תשלומי כפל.
- 3) ואפי' טוען טענת גנב בשבועה **הוא**, דהיינו אחרי שנשבע ונמצאה הגנבה, דמשלם תשלומי כפל, אבל שלא בשבועה אינו משלם תשלומי כפל.

מקורות

להלן הפסוקים לגבי שומר חנם ושומר שכן שהגמרא תדרוש אותם:

אם-המצא תמצא בידו הגנבה משור עד-חמור עד-שה חיים שנים ישלם: [שומר חנם] כי-יתן איש אל-רעהו כסף או-כלים לשמר וגנב מבית האיש אם-ימצא הגנב ישלם שנים: **אם-לא ימצא** הגנב ונקרב בעל-הבית אל-האֱלֹהִים אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו: על-כל-דבר-פֶּשַׁע על-שור על-חמור על-שה על-שלמה על-כל-אֲבִדָּה אֲשֶׁר יאמר כי-הוא זה עד האֱלֹהִים יבא דבר-שניהם אֲשֶׁר ירשיעו אֱלֹהִים ישלם שנים לרעהו: [שומר שכן] כי-יתן איש אל-רעהו חמור או-שור או-שה וכל-בהמה לשמר ומת או-נשקר או-נשבה אין ראיה: **שבעת יוהו תהיה בין שניהם אם-לא שלח ידו במלאכת רעהו ולקח בעליו ולא ישלם:**

(דחיה) א"כ נכתוב רחמנא חד פרטא! מדוע כתבה התורה את שלושת הפרטים של בעלי חיים שבכולם נבלתם מטמאה במגע ומשא, הרי היה מספיק לכתוב אחד מהם בלבד, אלא ע"כ אם אינו ענין לגופו תנהו לשאר בעלי חיים כגון עופות.

כעת הגמרא מנסה להבין האם באמת היה מספיק לכתוב פרט אחד בלבד.

(קושיה) הי נכתוב רחמנא?

אי כתב רחמנא **שור** - הוה אמינא קרב לגבי מזבח, אין, שאין קרב לגבי מזבח, לא.

ואי כתב רחמנא **חמור** - הוה אמינא קדוש בבכורה, אין שאין קדוש בבכורה, לא.

– מכך היינו מרבים שור ושה שדומים לחמור בשלושה צדדים והיינו (1) בעלי חיים, (2) קדוש בבכורה ו(3) ונבלתו מטמאה במגע ומשא, והיינו ממעטים צבי ואיל שאינן בתורת בכורה, ולכן כתבה 'שור' לרבות את אותם שדומים לו לפחות משני צדדים, אך לגבי עופות שדומה לו בצד אחד בלבד לא. וחוזרת הקושיה מהיכן לומדים עופות.

(תירוץ) אמרי א"כ נכתוב רחמנא **שור וחמור**, **שה** למה לי?

אלא מוכרח לומר ש"מ לאתויי עופות שדומים במקצת, שהם בעלי חיים.

טומאת בית הבליעה ישנה בעופות טהורים בלבד שכתוב 'נבלה וטרפה לא יאכל

לטמאה בה' ודרשו חז"ל מי שאיסורו משום בל תאכל נבילה וטריפה שייך טומאה זו,

יצא עוף טמא שאיסורו משום בל תאכל טמא. ועל פי האמור הגמרא מקשה:

ואימא לאתויי עופות טהורים - דומיא דשה דמטמא בגדים אבית הבליעה, אבל עופות טמאים דלית בהו טומאה דלא מטמאי בגדים אבית הבליעה, לא.

(מסקנה) כל ריבויא הוא – ר"ל אין אנו לומדים מכלל ופרט.

וכל היכא דכתב כל ריבויא הוא?

והא גבי מעשר-

דכתיב כל וקא דרשינן ליה בכלל ופרט דתני-

ונתת הכסף בכל אשר תאוו נפשך – כלל. בבקר ובצאן ובין ובשכר – פרט. ובכל אשר תשאול נפשך – חזר וכלל.

כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט: מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע.

הגמרא מביאה שני תירוצים מדוע כאן מוציאים מדין כלל ופרט, כדלהלן:

א. אמרי **בכל כלל**, כל ריבויא הוא.

ב. ואיבעית אימא כלל כלל הוא,

מיהו כל דהכא ריבויא הוא –

כמו שהזכרנו לעיל, מלבד הפסוק האחרון שעסקנו בו עד עתה, מובאים שני פסוקים

לפניו, שמופיע בהם כלל ופרט נוסף. להלן יבואר כיצד הגמרא מיישבת את זאת:

מכדי כתיב מעיקרא כלל ופרט, וכלל דכתיב כי יתן איש אל רעהו – כלל. כסף או כלים – פרט. לשמור - הדר וכלל.

ואי סלקא דעתך האי על כל דבר פשע נמי לכלל ופרט הוא דאתא, נכתוב רחמנא להני פרטי גבי האיק פסוק ראשון - כלל ופרט על כל דבר פשע למה לי?

ש"מ ריבויא הוא - בפסוק הראשון דורשים לגבי שבועה כמו שמבואר 'ונקרב בעל הבית וכו'.

השתא דאמרת כל ריבויא, כל הני פרטי למה לי?

- 1) חד למעוטי קרקע.
- 2) וחד למעוטי עבדים.
- 3) וחד למעוטי שטרות.
- 4) **שלמה** יש לה סימנים למעוטי דבר שאינו מסויים^{ר"ל} שאין לבעלים סימן בו, שפטור מכפל.
- 5) **על כל אבידה** לכדר' חייא בר אבא-

ויש ספרים דגרסי לקמן לאתויי דבר שאינו מסויים ואין נראה דמהיכא הוה ס"ד למעוטי דאיצטריך קרא לאתויי דאף על גב דממעטין ליה לענין טוען טענת גנב מכפל בגנב עצמו מהיכא אתי אלא למעוטי גרס ואף על פי שנתמעט מגנב עצמו בפסוק הראשון אין למעט בכך בפסוק האחרון עד שימעט הכותב בהדיא דהא קרקעות עבדים ושטרות איצטריך למעוטי ולא ילפינן מהדדי:

לכ' תוספות ד"ה והעדים מעידים אותו שאכלו. אכלו נקט לרבותא אף על פי שאבדו מן העולם פטור מן הכפל בטענת אבד וסיפא נקט שנגנבו לרבותא דאע"פ שהוא בעין חייב כפל כיון שטוען טענת גנב:

^{ר"ל} תוספות ד"ה דבר שאינו מסויים. (1) פירש הקונטרס דבר שאין לבעלים סימן בו וקשה מה לי יש בו סימן מה לי אין בו סימן (2) ומפרש ריב"א כגון ההיא דתנן בשבועות הדיינין (שבועות ד' מב: ושם ד"ה על) אין נשבעין אלא על דבר שבמדה שבמשקל ושבמנין לאפוקי. בית מלא מסרתי לך וכיס מלא והלה אומר מה שהנחת אתה נוטל אבל זה אומר עד החלון וזה אומר עד היזו חייב ומנא ליה הא סברא אי לא משום דדרשין משלמה ועוד (3) היינו יכולין לפרש דבר המסויים כי ההיא דפרק הזהב (ב"מ ד' מז.) מה נעל דבר מסויים (לגבי קנין חליפין) כו' לאפוקי חצי רימון וחצי אגוז דלא וכן אמרינן לקמן (דף סד:) גבי דרשה דהמצא תמצא דאמר שדי חמור בין המצא תמצא למעוטי דבר שאינו מסויים היינו חצי רימון וחצי אגוז דממעט להו מכפל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין דמצרכי גבי חיוב שבועה תיפוק ליה ממשמעות דכי הוא זה

ניתן לקבל את סיכומו 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

סיכום הדף היומי שקלא וטריא בבא קמא סג

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה
מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו
ערום עליהן (שמערים שיתקיים
תורתו) שנאמר (משלי ח) אני
חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

עתה נביא כל ברייתא בנפרד ודרשות נוספות שהגמרא דורשת בהם:

ברייתא [1] – [תרווייהו בטוען טענת גנב.]

דתנו רבנן-

(א) טוען טענת גנב-

אם ימצא הגנב בטוען טענת גנב הכתוב מדבר.

אתה אומר בטוען טענת גנב או אינו אלא בגנב עצמו?

כשהוא אומר **אם לא ימצא הגנב בטוען טענת גנב הכתוב מדבר.**

(ב) טענת אבד אינו משלם כפל -

תרי קראי הנ"ל, חד למעוטי טענת אבד.

(ג) הטוען טענת גנב בפקדון וטבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה-

מגנב הגנב - לכדרכי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן-

דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון, משלם תשלומי

כפל. טבח ומכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה.

(ד) **בגנב עצמו –** יבואר לקמן לימוד של תנא דבי חזקיה שלומד מהפסוק כל דבר

שגופו ממון ומטלטל [ריבוי ומיעוט].

ברייתא [2] – [מאן דאמר חד בגנב וחד בטוען טענת גנב]

תניא אידך-

אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר.

אתה אומר בגנב עצמו או אינו אלא בטוען טענת גנב?

כשהוא אומר **אם לא ימצא הגנב הרי טוען טענת גנב אמור.**

בגנב עצמו - אם ימצא הגנב בגנב עצמו הכתוב מדבר.

(א) **גנב עצמו - אם ימצא הגנב.**

(ב) **טוען טענת גנב - אם לא ימצא הגנב.**

(ג) **טענת אבד אינו משלם כפל - מגנב הגנב.**

(ד) **הטוען טענת גנב בפקדון וטבח ומכר משלם תשלומי ארבעה וחמשה**

- דר' חייא בר אבא הנזכר לעיל - הקישא הוא, והיינו שהפסוקים של גנב

(אם ימצא) וטוען טענת גנב (אם לא תמצא) סמוכים אחד לשני, ולומדים שכמו

שגנב משלם ד' וה' ה"ה טוען טענת גנב.

למרות שיש לפרוך, שגנב חמור יותר, שמשלם כפל בלעדי שבועה, משא"כ לגבי טוען טענת

גנב, אך ואין משיבין על הקישא .

מהיכן משמע בפסוק טענת גנב

דכולי עלמא מיהת **אם לא ימצא הגנב בטוען טענת גנב כתיב.**

מאי משמע? אמר רבא **אם לא ימצא כמה שאמר אלא שהוא עצמו גנבו ישלם שנים.**

טענת גנב דווקא בשבועה – מקור הדין

דתניא ונקרב בעל הבית אל האלהים לשבועה.

אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין – לפירעון דהיינו ששומר חינום הטוען שנגנבה

ממנו ישלם ואזי לא משלם בלא שבועה, ולאחר מכן באו עדים והעידו שבעצמו גנבו רל"ג?

נאמר **שליחות יד למטה** שומר שכר ונאמר **שליחות יד למעלה** בטוען טענת גנב מה

להלן לשבועה אף כאן לשבועה.

גנב עצמו – מקור הדין לפי הברייתא [1]

מעתה עד דף ס"ד ע"ב הגמרא מבררת מהיכן התנא של הברייתא הראשונה לומד שגנב גם כלול בדיני כפל. והגמרא פושטת מדתנא דבי חזקיה ודנה בפרטיה בארוכה ולאחר מכן, הגמרא חוזרת לדון כיצד התנא של הברייתא השניה תדרוש את הפסוקים שהברייתא הראשונה לומדת מהם, ועוד דינים נוספים שנחלקו כיצד לדורשם.

גנב עצמו מנא ליה?

וכי תימא ליתי בק"ו מטוען טענת גנב, דיו לבא מן הדין להיות כנדון:

מה להלן בשבועה, אף כאן בשבועה.

[עד כאן דף סג עמוד ב]

^{ר"ג} כך ביארו המהרש"א ומהר"ם ע"פ רש"י בב"מ (מא: ד"ה אתה אומר).